

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК**

О.Ю. Хорошилов

**Методичні вказівки
з написання кваліфікаційної роботи
бакалавра політології**

**О д е с а
Одеський національний
університет
2012**

О.Ю. Хорошилов. Методичні вказівки з написання кваліфікаційної роботи бакалавра політології.

Укладач:

О.Ю. Хорошилов,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політології ІСН

Рецензенти:

Ануфрієв С.О.,

кандидат філософських наук,
професор кафедри політології ІСН

Попков В.В.,

кандидат філософських наук,
професор кафедри політології ІСН

Рекомендовано до друку
Вченою радою ІСН
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова.
Протокол № 3 від 18.10.2011 р.

БАЗОВІ ПОЛОЖЕННЯ

Бакал'авр (лат. *baccalaureus*) — академічний ступінь, кваліфікація у ряді країн; освітній ступінь «бакалавр» — закінчена базова вища освіта, або завершена вища освіта в країнах, які беруть участь у Болонському процесі.

Бакалавр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності (Закон України «Про вищу освіту» 2002 р.).

Бакалаврська робота — різновид самостійного, профільованого дослідження, виконуваного студентом 4 курсу навчання задля присвоєння йому кваліфікації «бакалавра політології». Має на меті перевірку набутих професійних навичок та їхню подальшу корекцію. На відміну від попередніх видів робіт, бакалаврський проект передбачає автономну роботу студента з формулювання відправної гіпотези дослідження, її подальшої концептуалізації та вироблення практичних рекомендацій. Бакалаврська робота є завершальним елементом професійної підготовки студента — політолога для отримання ним базової вищої освіти за спеціальністю. Це — авторський, логічно завершений дослідницький проект, присвячений актуальній проблемі суспільно-політичного розвитку. Кваліфікаційні проекти (роботи), які виконуються студентами відділення політології ІСН передбачають:

- систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, технічних, економічних, виробничих й інших завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методикою дослідження та експерименту, пов'язаних з темою проекту (роботи).

ПРОЦЕДУРА ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ РОБОТИ

Тематика бакалаврських проектів (робіт), затверджена рішенням кафедри, повністю відповідає завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язана з практичними потребами фаху, який здобуває студент відділення політології. Студенту надається право обрати тему дипломного проекту (роботи), визначену випускаючою кафедрою, або запропонувати свою з обґрунтуванням доцільності її розробки. Основними вимогами до кваліфікаційної роботи бакалавра є наступні: самостійність (відсутність компіляцій та плагіату), логічна обґрунтованість, наявність чітко вираженої авторської позиції, зверненість (принаймні в одному з розділів) до вітчизняного виміру проблеми, що досліджується, використання іншомовних (не адаптованих) матеріалів у списку джерел тощо.

Граничний обсяг бакалаврської роботи – 50 сторінок (не враховуючи списку використаних джерел та додатків).

УВАГА: завершена кваліфікаційна робота бакалавра (із відповідним висновком наукового керівника та рецензією) повинна бути зареєстрована на кафедрі політології за 3 тижні до дня захисту. Роботи, що були підготовлені з порушенням графіку навчального процесу, до захисту не допускаються.

Керівниками кваліфікаційних проектів (робіт) призначаються викладачі кафедри політології та історії світової політики ІСН ОНУ імені І.І.Мечникова, які є фахівцями із відповідної проблематики, обраної студентом.

Функції наукового керівника – Науковий керівник виконує функції консультанта під час з'ясування плану дослідження, збору необхідного емпіричного матеріалу, рецензування кінцевих результатів наукових пошуків студента.

Захист кваліфікаційного проекту є невід'ємною частиною державної атестації студента. Державна атестація студента здійснюється державною екзаменаційною (кваліфікаційною) комісією (далі – державна комісія) після завершення навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або його етапі з метою встановлення фактичної відповідності рівня освітньої (кваліфікаційної) підготовки вимогам освітньої (кваліфікаційної) характеристики. (роботи) Захист кваліфікаційного проекту бакалавра проводиться на відкритому засіданні

державної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Державна комісія перевіряє науково-теоретичну та практичну підготовку випускників, вирішує питання про присвоєння їм відповідного освітнього рівня (кваліфікації), видання державного документа про освіту (кваліфікацію), опрацьовує пропозиції щодо поліпшення якості освітньо-професійної підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі. До складу державної комісії входять: ректор (директор) вищого навчального закладу або проректор (заступник директора) з навчальної чи наукової роботи, декан факультету або його заступник (завідувач відділення або його заступник), завідувач кафедри політології ІСН, професори, доценти (викладачі) профільюючих кафедр (відділень) тощо. До захисту бакалаврських проектів (робіт) допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Списки студентів, допущених до захисту бакалаврських проектів (робіт), подаються в державну комісію деканом факультету (завідувачем відділення).

Державній комісії перед початком захисту бакалаврських проектів (робіт) деканом факультету (завідувачем відділення) подаються такі документи:

- зведена відомість про виконання студентами навчального плану і про отримані ними оцінки з теоретичних дисциплін, курсових проектів і робіт, практик, з державних екзаменів (тільки перед захистом дипломних проектів або робіт);
- відгук керівника про бакалаврський проект (роботу);
- рецензія на бакалаврський проект (роботу) спеціаліста відповідної кваліфікації.

Склад рецензентів затверджується деканом факультету (завідувачем відділення) за поданням завідувача відповідної кафедри (предметної або циклової комісії).

Державній комісії можуть бути подані також інші матеріали, що характеризують наукову і практичну цінність виконаного проекту (роботи) - друквані статті за темою проекту (роботи), документи, які вказують на практичне застосування проекту (роботи), тощо.

Порядок захисту: Протягом 15 хвилин студент доповідає зміст власної кваліфікаційної роботи, характеризуючи при цьому об'єкт і предмет досліджен-

ня, його мету та завдання, рівень наукової розробки теми у вітчизняній та зарубіжній науці, специфіку методології дослідження, зміст основних частин кваліфікаційного проекту, висновки за розділами та по роботі в цілому. Другим етапом захисту кваліфікаційного проекту бакалавра є відповіді студента на питання членів Державної комісії. По завершенню цього етапу, Комісія заслуховує рецензію, яка надійшла на кваліфікаційну роботу, що захищається. Студент має право відповісти на зауваження рецензента, обґрунтувавши свою позицію. Наступним етапом захисту кваліфікаційного проекту бакалавра є виступ наукового керівника роботи з обов'язковою рекомендацією оцінки кваліфікаційного проекту.

Результати захисту, оголошуються у цей же день після оформлення протоколів засідання державної комісії.

Рішення державної комісії про оцінку знань, виявлених при захисті кваліфікаційного проекту приймається державною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, котрі брали участь в засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Студент, який при захисті бакалаврського проекту (роботи) отримав незадовільну оцінку, відраховується з вищого навчального закладу і йому видається академічна довідка. У випадках, коли захист кваліфікаційного проекту (роботи) визнається незадовільним, державна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист той самий проект (роботу) з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою (предметною або цикловою комісією).

Студент, який не захистив кваліфікаційний проект, допускається до повторного захисту протягом трьох років після закінчення вищого навчального закладу.

Студентам, які не захищали кваліфікаційний проект бакалавра з поважної причини (документально підтвердженої), ректором (директором) вищого навчального закладу може бути продовжений строк навчання до наступного терміну роботи державної комісії із захистом кваліфікаційних проектів (робіт) відповідно, але не більше, ніж на один рік.

Результати захисту бакалаврської роботи оцінюються за чотирибальною шкалою ("відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно"), а також за міжнародною рейтинговою системою (А – 95 – 100 балів; В – 85 – 94 бали; С – 75 – 84 бали; D – 65 – 74 бали; E – 60 – 64; Fx – 40 – 59; F – 0 – 39 балів). Кваліфікаційні роботи бакалаврів зберігаються на кафедрі (предметній або циклової комісії) протягом одного року, потім списуються в установленому порядку.

ЗАГАЛЬНІ ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ

Весь текст роботи друкується шрифтом Times New Roman, розмір шрифту 14, міжрядковий інтервал 1,5. Вирівнювання тексту «по ширині». Відступ для абзацу – 1 см. Поля: верхнє та нижнє – 2 см.; Ліве – 3 см.; праве – 1,5 см.; положення переплету – ліворуч; орієнтація – книжкова. Бажано уникати зайвого використання виділення окремих елементів тексту кольором та курсивом.

Кожен новий розділ роботи (Вступ, Розділ I, Розділ II, Висновки, Список використаних джерел, Додатки) починається з нової сторінки, кожен новий підрозділ (1.2/ 2.1 тощо) починається з нового рядка.

Нумерація сторінок у правому верхньому куту аркуша. На титульному аркуші номер не ставиться.

Кваліфікаційна робота бакалавра політології переплітається у тверду обкладинку. Наприкінці роботи (останній аркуш списку використаних джерел) науковий керівник та автор роботи вказують число подачі кваліфікаційного проекту на кафедру та закріплюють ці дані своїми підписами.

До роботи додається й електронний варіант тексту, розміщений на CD-R носії.

**СТРУКТУРА ТА ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
Оформлення титульного аркушу роботи**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА**

**Інститут соціальних наук
Кафедра політології**

Напрямок підготовки/спеціальності 7030104. – Політологія

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Кваліфікаційна робота

Політичний лідер: проблеми формування та критерії ефективної діяльності

**Студента IV курсу
відділення політології**

Іванова О.С.

Науковий керівник

д.політ. н., професор Мілова М.І.

Рецензент

Рекомендовано до захисту: Протокол засідання кафедри №__ від « » 2012 р. Завідувач кафедри Ануфрієв Л.О. _____	Захищено на засіданні ДЕК №__ Протокол №__ від « » 2012 р. Оцінка _____ Глава ДЕК Ануфрієв Л.О. _____
---	--

Одеса – 2012

**Зразок оформлення змісту роботи
Варіант А «Простий план»**

Зміст

Вступ.....	С.3
Розділ 1. «Політична взаємодія України та ЄС в контексті процесів глобалізації і демократизації».....	С.7
Висновок до розділу.....	С.57
Розділ 2. «Економічне співробітництво України та ЄС».....	С.58
Висновок до розділу.....	С.83
Висновки.....	С.84
Список використаних джерел.....	С.87
Додатки.....	С.91

Варіант Б «Розгорнутий план»

Зміст

Вступ.....	С.3
Розділ 1. «Політична взаємодія України та ЄС в контексті процесів глобалізації і демократизації».	
1.1 «Еволюція взаємовідносин України та ЄС наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.».....	С.7
1.2 «Угода про партнерство та співробітництво України та ЄС: проблеми та перспективи».....	С.36
Висновки до розділу.....	С.36
Розділ 2. «Економічна взаємодія України та ЄС»	
2.1. «Україна в системі європейської енергетичної безпеки».....	С.58
2.2. «Інвестиційне співробітництво ЄС та України».....	С.71
Висновки до розділу.....	С.71
Висновки.....	С.84
Список використаних джерел.....	С.87
Додатки.....	С.91

УВАГА! У «Змісті» роботи не можна сполучати елементи «Простого» та «Розгорнутого плану»

Зміст

Вступ.....С.3

Розділ 1. «Політична взаємодія України та ЄС в контексті процесів глобалізації і демократизації».....С.7

Розділ 2. «Економічна взаємодія України та ЄС»

2.1. «Україна в системі європейської енергетичної безпеки».....С.58

2.2. «Інвестиційне співробітництво ЄС та України».....С.71

Не вірно!!!!

Зразок написання «Вступу»

Вступ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що саме масова політична поведінка постає супутником та рушієм соціальних перетворень в суспільствах, які переживають процеси так званої прискореної модернізації.

Об'єктом роботи є масова політична поведінка як реальний феномен, породжений функціонуванням суспільних систем доби Нової та Новітньої історії.

Предметом дослідження слід вважати закони та закономірності за якими відбувається розгортання та функціонування масової політичної поведінки.

Метою роботи є дослідження феномену масової політичної поведінки, яке спирається на дані наукових розвідок представників закордонної та вітчизняної аналітичних традицій.

Досягнення означеної мети стає можливим завдяки реалізації наступних *дослідницьких завдань*:

- зробити ретроспективний аналіз наукових концепцій, присвячених виявленню основних механізмів масової політичної поведінки;
- вивчити сучасний стан наукової розробки центральної проблеми у зарубіжній та вітчизняній психологічній, соціологічній та політологічній літературі;

Характеризуючи *ступінь наукової розробки проблеми* слід відзначити французьких психологів Гюстава Лебона та Габрієля Тарда, італійця Сціпіона Сігеле, росіянина Володимира Бехтерева, німців Вільгельма Вундта та Зігмунда Фрейда тощо. На сучасному етапі до проблем масової політичної поведінки звертаються такі дослідники, як Серж Московічі, Джон Мід, Юрген Хабермас, Георгій Дилигенський, Олена Донченко, Євген Головаха тощо.

Структура даної роботи повністю підпорядкована логіці реалізації основних наукових завдань. Кваліфікаційний проект складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі проаналізовані основні теоретичні підвалини дослідження феномену масової політичної поведінки. Зокрема, автор звертається до наукових розробок політичних та соціальних психологів.

У другому розділі здійснюється аналіз змістовного наповнення масової свідомості українців та специфіки масової політичної поведінки громадян України.

У висновках узагальнюються результати наукового аналізу проблеми в цілому.

Методи, використані при написанні роботи.....

Список використаних джерел нараховує 60 найменувань.

УВАГА! *Обсяг «Вступу» для кваліфікаційної роботи бакалавра може коливатися від 5 до 10 сторінок.*

Зразок оформлення посилань в тексті роботи

Буденна свідомість найчастіше фіксує випадкове, тимчасове, минуле, а закономірне, істотне не дістає в ній адекватного відображення. Водночас на-вряд чи можна беззастережно погодитися з можливістю принципового вирізнення індивідів, які є носіями буденної свідомості, але не "підключені до соціуму" як носії масової свідомості. Адже масова свідомість повинна включати всіх індивідів — членів суспільства, індивідуальна свідомість яких робить свій, завжди специфічний внесок у зміст масової свідомості.

Має, рацію П.Сергієнко в тому, що масова свідомість — це водночас і суспільна, і буденна, і теоретична, групова, колективна (та ще й класова) свідомість, і громадська думка [24, С.47], якщо при цьому мати на увазі застереження Грушина, що масова свідомість не збігається з жодним із відомих видів свідомості.

Аналізуючи відмінності між масовою і професійною політичною свідомістю, Г.Дилігенський зазначає, що масова свідомість сприймає проблему з погляду життєвих безпосередніх інтересів та найдоступнішого їй конкретного досвіду, що ґрунтується на досвіді образних уявлень. Професійна ж політична свідомість надає багато більшого значення прогностичному аспектові ситуації. Масовій свідомості найлегше орієнтуватися в тих аспектах і зв'язках суспільно-політичних явищ, які входять у сферу безпосередньо сприйманого досвіду. Масова свідомість схильна до образно-емпіричного типу пізнавальної активності, безпосередньо сприймані образи стають "будівельним матеріалом" конструйованої нею картини суспільної дійсності [18, С.16].

Перша цифра у дужках – порядковий номер джерела у загальному списку. Друга цифра – сторінка цитування.

Зразок оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел

1. Аваков Р.М. Духовно – культурная доминанта развития /Р.М. Аваков //Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – №12. – С.79-84.
2. Бакштановский В.И., Социально-политический процесс и гражданский этос (феномен ко-эволюции) /В.И. Бакштановский, Ю.В.Согомонов //Социс. – 1991. –№7. – С.38-47.
3. Банс В. Порівняльна демократизація, широкі та обмежені узагальнення /В.Банс //У пошуках правильної парадигми: Концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи – К.: Вид-во «Ай Бі», 2003. – С.107-142.
4. Банс В. Політична економія пост соціалізму /В.Банс //У пошуках правильної парадигми: Концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи – К.: Вид-во «Ай Бі», 2003. – С.237-280.
5. Бек У. Политическая динамика в глобальном обществе риска /У.Бек //Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №5. – С.10-19.
6. Валлерстайн И. Социальное изменение вечно? Ничто никогда не изменяется? /И. Валлерстайн //Социологические исследования. – 1997. – №1. – С.8-21.
7. Васильев Д. Кодекс поведения государственных служащих: европейский опыт и российская действительность [Электронный ресурс] //Московский центр Карнеги: Брифинги. – 2002. – Т.4. – Вып.7. – Режим доступа к журн.:
<http://www.politjournal.ru/index.php?action=Article&dirid>.
8. Гелбрейт Дж. К. Суспільство блага. Пора гуманності. /Гелбрейт Дж.К. – К.: Видавничий дім «Скарби», 2003. – 160 с.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Додатки

Додаток №1

«Міжнародна юридична база права націй на самовизначення»

№	Офіційна назва	Місце та дата підписання
1	Статут ООН	Прийнятий в 1945 р. в Сан-Франциско
2	Декларація про надання незалежності колоніальним країнам і народам	Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1514 (XV), прийнята 14 грудня 1960 року.
3	Декларація про недопустимість втручання у внутрішні справи держав	Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2131 (XX), прийнята 21 грудня 1965 року.
4	Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права	Прийнятий в 1966 році

Джерело: Офіційний Інтернет-ресурс ООН

[//http://www.un.org/russian/news/fullstorynews.asp?newsID=2016](http://www.un.org/russian/news/fullstorynews.asp?newsID=2016)

ПИТАННЯ, ЯКІ НАЙЧАСТІШЕ ЗАДАЮТЬ СТУДЕНТИ

1. Скільки джерел має бути використано у роботі?

Формальних показників щодо цього не існує, але, кваліфікаційна робота бакалавра повинна ґрунтуватися на переліку використаних праць, який комплексно відображає сучасні досягнення суспільствознавства у проблемному полі даної роботи. Забороняється вказувати у переліку ті джерела, які не були опрацьовані автором кваліфікаційного проекту.

2. Про що писати у «Висновках»?

У «Висновках» повинно бути викладено Ваше розуміння сутності центральної проблеми дослідження. Саме тому, у цьому розділі не повинно бути жодних посилань і, бажано, мають бути висловлені Ваші практичні рекомендації щодо розв'язання проблеми, яку Ви досліджували. Варто запам'ятати, що висновки за окремими розділами та висновки до роботи в цілому не мають бути тотожними (повністю повторюватися наприкінці проекту).

3. Чи слід розміщувати перед розділами якісь преамбули, крилаті вислови політиків та філософів?

Кваліфікаційний проект бакалавра політології не передбачає наявності цих елементів у тексті роботи.

4. Чи може захист бакалаврського кваліфікаційного проекту супроводжуватися презентаціями, з використанням допоміжних матеріалів, аудіо- та відео- апаратури?

Використання презентацій, допоміжних технічних засобів під час захисту кваліфікаційної роботи бакалавра дозволяється і позитивно впливає на оцінку захисту з боку Державної екзаменаційної комісії.

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	3
2. Процедура підготовки та захисту роботи.....	4
3. Загальні технічні вимоги.....	8
4. Структура та зразки оформлення кваліфікаційної роботи.....	9
5. Питання, які найчастіше задають студенти.....	16

Навчальне видання

Хорошилов Олег Юрійович

**Методичні вказівки
з написання кваліфікаційної роботи
бакалавра політології**

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 20.06.2012. Формат 60x84/8.
Гарн. Таймс. Умов.-друк. арк.0,5. Тираж 25 прим.
Зам. № 459.

Видавець і втготовлювач
**Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова**

65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua
Свідоцтво ДК № 4215 від 22.11.2011 р.